

Behörighet och yrkesreglering inom hälso- och sjukvård och tandvård

Acko Ankarberg Johansson, sjukvårdsminister
Harriet Wallberg, särskild utredare

Pressträff den 3 juni 2025

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens

– utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov

BETÄNKANDE AV BEHÖRIGHET
OCH YRKESREGLERING INOM
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD OCH TANDVÅRD

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2025:63

Harriet Wallberg – särskild utredare
Anna Östman – sekreterare
Febe Westberg – sekreterare
Katarina Sandberg - sekreterare

Uppdraget i korthet – att bedöma

1. Reglering av fler yrken
2. Reglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper
3. Kartlägga kvaliteten och möjligheterna till vidareutbildningar
4. Reglerad fortbildning

Utgångspunkter i betänkandet

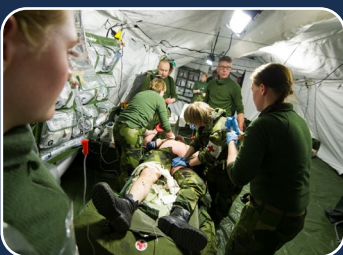
Patientsäkerheten

- Avancerade tekniker
- Demografi, fler äldre och multisjuka

Medicinsk och tekniska utvecklingen

- AI, maskininlärning
- IT och kommunikation

Förändring inom vården och i omvärlden

- Omstrukturering mot bl a primärvård och hemsjukvård
- Säkerhetsläget i omvärlden

1. Reglering av fler yrken

Kriterier för behörighetsreglering

Nu gällande kriterier för legitimation:

- Yrkesgruppens betydelse och ansvar för patientsäkerheten
- Yrkesrollens innehåll; bör ha viss bredd och självständighet
- Utbildningens nivå och vetenskapliga förankring
- Internationella förhållanden

Sammanvägning – patientsäkerheten är överordnad övriga kriterier.

Kriterier för behörighetsreglering - bedömning

Bedömning:

De principer och kriterier som ligger till grund för bedömningen av vilka yrkesgrupper som ska vara reglerade är väl etablerade, ändamålsenliga och tillämpas alltjämt. Utredningen ser därför inget behov av att ändra dem.

Exempel på oreglerade yrken inom hälso- och sjukvård och tandvård:

- Cytodiagnostiker
- Embryolog
- Genetisk vägledare
- Medicinska fotterapeuter
- Medicinska vårdadministratörer
- Ortoptist
- Osteopat
- Perfusionist
- Sjukhusgenetiker
- Tandsköterska

1. Reglering av fler yrken - förslag

Utredningens förslag:

- Medicinska fotterapeuter bör erhålla skyddad yrkestitel
 - patientsäkerheten har varit det avgörande skälet för bedömningen.

1. Reglering av fler yrken - förslag

Utredningens förslag:

- Medicinska fotterapeuter bör erhålla skyddad yrkestitel
 - patientsäkerheten har varit det avgörande skälet för bedömningen.

Utredningens bedömning:

- Det saknas förutsättningar för att föreslå legitimation eller skyddad yrkestitel för ytterligare yrkesgrupper

2. Författningsreglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper

Författningsreglerad vidareutbildning

Två vägar

1. **Specialiseringstjänstgöring** – där grundutbildningen är på avancerad nivå (läkare, tandläkare och sjukhusfysiker)
2. **Specialistsjuksköterskeexamen** – där grundutbildningen är på grundnivå (sjuksköterskor)

Vidareutbildning

Reglerad:

- Läkare
- Sjukhusfysiker*
- Sjuksköterskor
- Tandläkare

Exempel på egen specialistordning:

- Arbetsterapeut
- Dietist
- Fysioterapeut
- Logoped
- Psykolog

* är under införande

Vidareutbildning - Utredningens bedömning

Utredningens utgångspunkter för att överväga om ett yrke ska ha en reglerad specialistutbildning:

1. **Nationellt intresse** av att ha en tydligare ordning och vilka krav som kan ställas på en specialist
2. Att det finns ett **behov i vården** av specialister inom ett specifikt yrke
3. Att **förutsättningarna finns** att genomföra en författningsreglerad specialistutbildning som ST eller som högskoleexamen

Vidareutbildning - iakttagelser

Enligt arbetsgivarrepresentanter:

- Det finns ett nationellt behov av att tydliggöra vad en specialist kan.
- Det finns ett behov i hälso- och sjukvården och tandvården av specialister inom bl.a. följande yrkesgrupper:
 - Arbetsterapeuter
 - Barnmorskor
 - Biomedicinska analytiker
 - Fysioterapeuter
 - Psykologer
 - Röntgensjuksköterskor
 - Sjuksköterskor

2. Reglerad vidareutbildning - förslag

Utredningens förslag:

- Författningsreglerad specialistkompetens införs för logopeder och psykologer i form av specialiseringstjänstgöring (ST).

Reglerad vidareutbildning för treåriga vårdutbildningar

Utredningens bedömning:

- Olämpligt att koppla en specialiseringstjänstgöring till en yrkesexamen på grundnivå
- Bör genomföra specialistutbildning som en yrkesexamen på avancerad nivå för att vara behörig till forskarutbildning inom högskolan (såsom specialistsjuksköterskeutbildningen).
- Antal potentiella specialistkandidater inom dessa yrken per år är dock väldigt få (5-15 individer per år).
- Små studentvolymmer kan medföra ekonomiska svårigheter för lärosätet. Osannolikt att något lärosäte ansöker om examensrätt hos UKÄ.

2. Reglerad vidareutbildning - bedömning

Utredningens bedömning

- Det saknas förutsättningar att föreslå författningsreglerad vidareutbildning för flertalet av yrkesgrupper med yrkesexamen på grundnivå
- En ny ordning föreslås: "Vårdprofessionslyftet"

Vårdprofessionslyftet – en ny ordning

En utredning bör få i uppdrag att ta fram en ny ordning för vidareutbildning av vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå, mot bakgrund av det behov av specialistkompetens som framkommit. Den nya ordningen bör innebära:

- Att en myndighet får i uppdrag att köpa relevanta kurser och utbildningar från lärosäten genom **uppdragsutbildning**
- Att arbetsgivarna inrättar **utbildningstjänster** för vidareutbildning av vårdprofessioner med yrkesexamen på grundnivå, exempelvis sjuksköterskor, arbetsterapeuter, barnmorskor, biomedicinska analytiker eller fysioterapeuter
- Arbetsgivaren kan ansöka om statsbidrag för bland annat lönekostnader
- Den yrkesverksamme har en utbildningsanställning på heltid, arbetar 50 procent hos arbetsgivaren och läser med en studietakt på halvfart, det vill säga 50 procent.

3. Kartlägga kvaliteten och möjligheterna till vidareutbildning

3. Kartlägga av kvaliteten och möjligheterna till vidareutbildning

Utredningen konstaterar att:

- Kvaliteten i vidareutbildning för sjuksköterskor och tandläkare är tillfylles

3. Kartlägga av kvaliteten och möjligheterna till vidareutbildning - bedömning

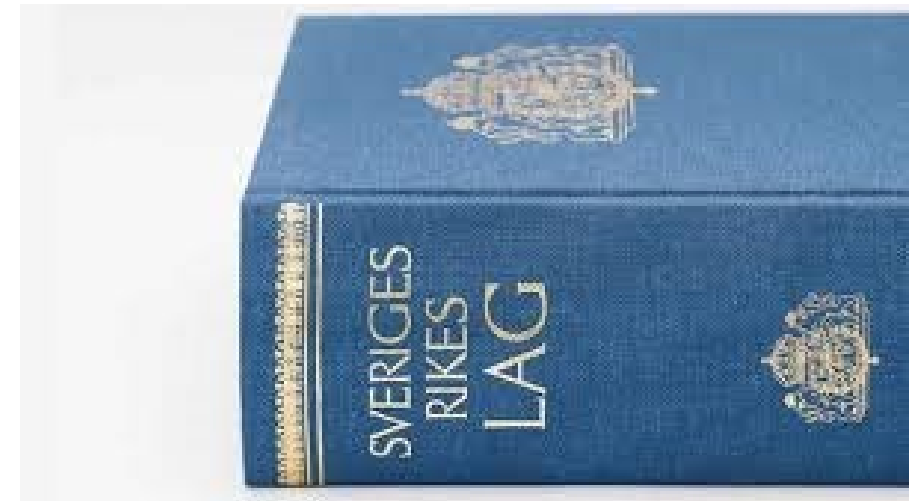
Utredningens bedömning

- Det behövs en översyn av Socialstyrelsens föreskrifter om läkarnas specialiserings-tjänstgöring för att säkerställa att tjänstgöringen innehåller ett tillräckligt brett patientunderlag för att uppnå målen enligt målbeskrivningarna för specialiseringstjänstgöringen.
- De åtgärder som har vidtagits av vårdgivaren för att hantera brister i verksamheten som framkommit vid extern granskning bör följas upp inom ett år efter granskningen.
- Regionerna behöver utveckla ett system för att bedöma och godkänna verksamheter som erbjuder specialiseringstjänstgöring, så att det finns ett tillräckligt brett patientunderlag för att målen för specialiseringstjänstgöringen ska kunna uppfyllas.

4. Reglerad fortbildning

Fortbildning och dagens lagstiftning

- Där det bedrivs hälso- och sjukvårdsverksamhet ska det finnas den personal, de lokaler, de sjukvårdsprodukter, och den övriga utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges (5 kap. 2 § hälso- och sjukvårdslagen/ 4 a § tandvårdslagen).
- I patientsäkerhetslagen (PSL) finns bestämmelser om vårdgivarens skyldighet att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete.
- Hälso- och sjukvårdspersonal ska utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet (6 kap. 1 § PSL).
- Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen bär själv ansvaret för hur han eller hon fullgör sina arbetsuppgifter (6 kap. 2 § PSL).

Iakttagelser avseende fortbildning

- Flertalet professioner anser att de inte får tillräcklig fortbildning.
Exempel från olika medlemsenkäter visar att:
 - 50 % av barnmorskorna saknar möjlighet att fortbilda sig på arbetstid
 - 30 % av arbetsterapeuterna får inte tillräckligt med fortbildning
 - 70 % av biomedicinska analytiker får inte tillräckligt med fortbildning
- Läkares externa fortbildning har minskat med 50% sedan 2004

Iakttagelser avseende fortbildning

- Flertalet professioner anser att de inte får tillräcklig fortbildning.
Exempel från olika medlemsenkäter visar att:
 - 50 % av barnmorskorna saknar möjlighet att fortbilda sig på arbetstid
 - 30 % av arbetsterapeuterna får inte tillräckligt med fortbildning
 - 70 % av biomedicinska analytiker får inte tillräckligt med fortbildning
- Läkares externa fortbildning har minskat med 50% sedan 2004
- Arbetsgivarna framför att fortbildning är avgörande för vårdens kvalitet
- De flesta arbetsgivarrepresentanter som utredningen intervjuat är positiva till en reglering
- Vårdprofessionerna och arbetsgivarna framför att även när fortbildning finns tillgänglig avgör produktionskrav om den enskilda kan ta del av fortbildning

Forskning om fortbildning

- Vetenskapliga studier visar tydligt att fortbildning inom hälso- och sjukvård och tandvård har en positiv effekt på den enskilde individens kompetens ⁽¹⁾
- Effekten av fortbildningsinsatser har även visat klara positiva effekter på patienters hälsa ⁽²⁾
- Interaktiva, kliniknära fortbildningsinsatser med repetition och återkoppling har visats vara effektivast ⁽³⁾

1. Cook et al., Academic Medicine, 97:728–737, 2022
Ousey and Roberts, British Journal of Community Nursing, 18: 78–83, 2013
Ryder and Browne, Nurse Education Today, 139: 106248–106256, 2024
2. Wallace and May, Veterinary Record, 179:515–520, 2016
3. Barnes et al., European Journal of Dental Education, 17 (Suppl. 1): 5–17, 2013.

Utredningens förslag:

Förtydligande bestämmelser om fortbildning förs in i patientsäkerhetslagen:

- Vårdgivaren ska identifiera hälso- och sjukvårdspersonalens utbildningsbehov och ge möjligheter till regelbunden fortbildning i en sådan omfattning som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen respektive tandvårdslagen upprätthålls.
- Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha en skyldighet att regelbundet ta del av fortbildning.

Utredningens förslag:

Förtydligande bestämmelser om fortbildning förs in i patientsäkerhetslagen:

- Vårdgivaren ska identifiera hälso- och sjukvårdspersonalens utbildningsbehov och ge möjligheter till regelbunden fortbildning i en sådan omfattning som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen respektive tandvårdslagen upprätthålls.
- Hälso- och sjukvårdspersonal ska ha en skyldighet att regelbundet ta del av fortbildning.
- Vårdgivaren ska, i den patientsäkerhetsberättelse som upprättas den 1 mars varje år, dokumentera de möjligheter som har getts för hälso- och sjukvårdspersonalens regelbundna fortbildning.
- Fortbildning definieras i PSL som lärandeaktiviteter för upprätthållande och uppdatering av kunskaper och färdigheter inom hälso- och sjukvårdspersonalens verksamhetsområde.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens

– utifrån hälso- och sjukvårdens och tandvårdens behov

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

BETÄNKANDE AV BEHÖRIGHET
OCH YRKESREGLERING INOM
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD OCH TANDVÅRD

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2025:63

Behörighet och yrkesreglering inom hälso- och sjukvård och tandvård

Acko Ankarberg Johansson, sjukvårdsminister
Harriet Wallberg, särskild utredare

Pressträff den 3 juni 2025